

De første norske poststempler.

Av E. B. Eriksen.

I brev av 4. oktober 1844 skriver Christiania Børs- og Handels Committee til Finantsdepartementet:

Undertegnede Committee tillader sig at foreslaae for det ærede Departement at det maatte paalægges Postcontoiret i Christiania at forsyne de afgaaende Breve med et Poststempel der antydede Afgangstedet samt Dagen og Aarsallet, naar Brevene vare expederede herfra.

En saadan Foranstaltning, der anvendes paa alle større Handelspladser i Europa, medfører den fornødne Control med Brevenes Afgang fra Postcontoiret, afgiver et fuldstændigt Beviis for at Brevene ere afleverede til Afgang med den Post, der afgaaer paa den Dag Poststemplet antyder og angiver for Modtageren at Brevene, det Sted hvorfra disse ere afsendte, hvilke sidste kan modvirke de Ulemper der flyde af at Breve fra Udlandet ikke indfries af dem, til hvilke de ere adresserede fordi man er uvidende om Stedet hvorfra de ere afgaaende. Handels-Correspondancen er af en saa alvorlig Betydenhed at enhver Foranstaltning der kan gavne Brevenes Forsendelse bør anvendes. —

Departementet oversendte brevet til Christiania Postcontoir den 10. oktober til uttalelse.

Postmesteren i Christiania, kammerherre F. W. Løvenskiold svarte 23. oktober bl. a.:

En Foranstaltning som den i vedlagte Andragende ønsker at afgaaende Breve til Udlandet skal forsynes paa Postcontoiret med Stempel vil selvfølgelig foraarsage Postcontoiret et ikke ubetydeligt Arbeide, men da det lader sig gjøre og da det af Børs- og Handels-Committeen ansees for særdeles gavnligt, skal der fra Postcontoi-rets Side ingen Hindring være for at bemeldte Foranstaltning sættes i Værk, dog tillader Postcontoiret sig at tilføie at man har antaget at der i ovenmeldte Andragende kun menes Breve til Udlandet, thi om Breve til indenrigske Steder ligeledes skulde forsynes med Stempel, vilde dette foraarsage en Forøgelse i Contoir Udgif-

ten, der vilde være betydelig og desuden paa dette Postcontoir, hvor gaaende og kommende Poster i den senere Tid expederes paa en Gang, ikke overtagelig. Postcontoiret er gaaet ud fra at de Udgifter som tilmeldte Foranstaltning vil foraarsage ved Anskaffelsen af Stempler m. v. staar for offentlig Regning. —

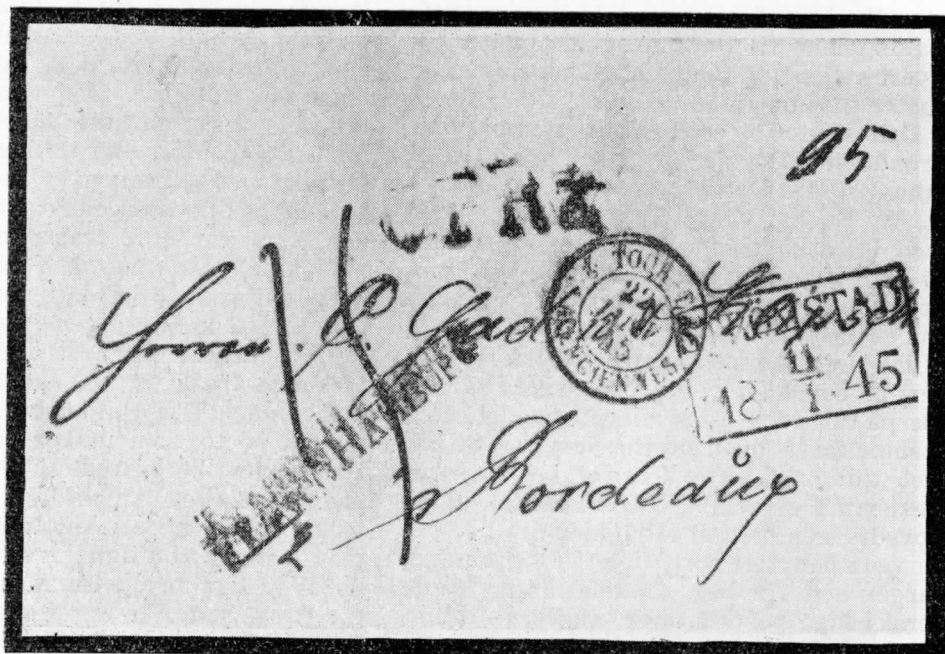
Finantsdepartementet svarer Christiania Postcontoir i brev av 24. December 1844:

Da det av Postcontoi-rets Erklæring af 23. October sidstleden sees at der fra dets Side intet er til Hinder for at de herfra til udenrigske Steder afgaaende Breve forsynes med et Poststempel, hvorav Afgangstiden antydes, skulle man tjenstligst have Postcontoiret anmodet om at anskaffe de fornødne Stempler med Tilbehør, hvis Kostende bliver at anføre i Extractene paa sædvanlig Maade og derefter fra 1ste Januar næste Aar at paatrykke ethvert herfra Staden til udenrigske Steder afgaaende Brev et saadant Stempel som oven anført. —

Samme melding ble samtidig sendt til stiftamtmanden med anmodning til ham om at underrette Børskomiteen om resultatet. —

Departementet skrev den 4. juni 1845 til Stiftamtmanden i Bergen og amtmanden i Buskerud og ba om å innhente uttalelse fra børskomiteene i Bergen og Drammen og fra postmestrene sammesteder idet det viste til uttalelse fra postmesteren i Christiania.

Etterat uttalelser var innhentet skrev Departementet og paa Bergens postkontor 8. desember 1845 at stemplet skulle tas i bruk fra 1. januar 1846 for brev til utlandet. Børskomiteen i Drammen mente at også innenriks brev burde stemples for kontrollens skyld især når brevene inneholdt vekslar o. l. Amtmann Blom i Buskerud foreslo at hvis det ble forøket utgifter for postkontoret ved å måtte stemple de innenriks brev (postmesteren hadde bare en betjent ved kontoret) kunne jo de brevsendere som ønsket det betale en avgift av f. eks. 2 sk. pr. brev.

Brev sendt fra Christiania 10. januar 1845 til Bordeaux. Forside.
Brevet tilhører den kjente engelske samler Arthur W. G. Hall.

Samme brev — baksiden.

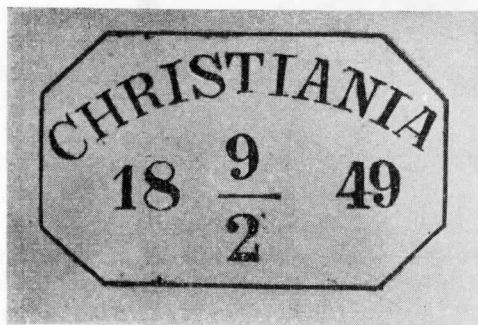
Resultatet ble at Departementet bestemte at også Drammen bare skulle stemple utenriks brev fra og med 1. januar 1846.

Stemplerne til Bergen og Drammen ble levert av gravør Buntzen i Kjøbenhavn og kostet tilsammen 36 spd.

Den neste by som fikk stempel var Trondheim. De ble levert til bruk fra 1. januar 1848. Det ble arbeidet av gravør A. W. Buch i Christiania, gravert i stål med 38 stk. løse tallstempler og kostet 11 spd. Hvis gravøren fikk flere bestillinger tilbød han Departementet å levere dem for en pris av 10 spd. pr. stk.

Til juni 1845 ble stempelavtrykkene plassert på baksiden av brevene, senere vanligvis på forsiden av senderpoststedet. Rød stempelfarge ble benyttet den første tid. Det tidligst kjente stempel i blått skal være fra 1. september 1847. Blått ble siden hovedfargen helt til 1856, men det har også vært benyttet sort, fiolett og grønnlige farger helt fra beg. av 1850 årene av de forskjellige postkontorer, muligens tidligere i enkelte tilfeller.

Det første datostempel som Christiania postkontor fikk var åttekantet og rektangulært, lengde 37, bredde 23 mm., sidekantene 8 mm. Det første kjente stempelavtrykk er 7/1 1845 i rødt og tør være første-dagsstempel. (Det er i en Oslosamlers eie.) Stemplet er brukt iallfall til 1850, muligens senere. Det avbildede stempel 9/2 1849 er i blått.

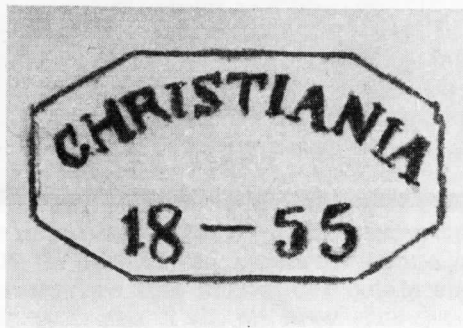
Når Christiania fikk sirkelrundt stempel vites ikke med sikkerhet, men avstempeling kjennes iallfall fra 15. aug. 1845.

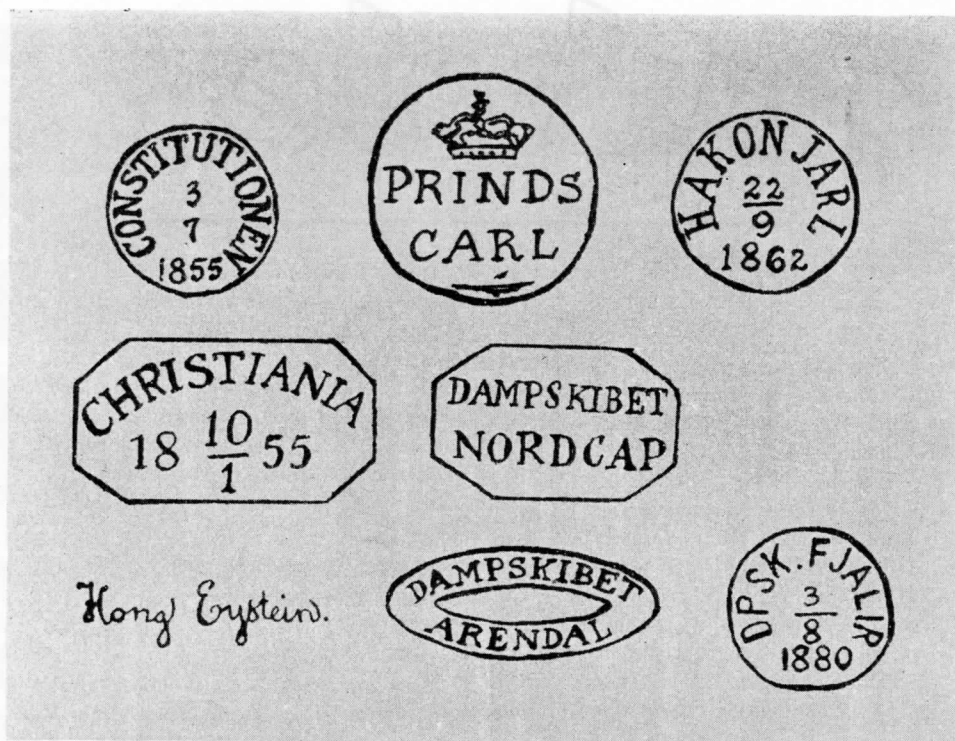
De avbildede stempler Bergen og Drammen er foto av gravørens avtrykk ved leveringen av stemplene og altså ikke postalt innstillet. Det første kjente avtrykk av Bergensstemplet postalt brukt er 27/12 1845, Drammen visstnok ikke før beg. av 1846.

Noen bestemmelse om bruk av dato-

stempler på postførende dampskip synes ikke å foreligge. Postekspeditøren på d/s Prinds Gustav i ruten Trondhjem-Hammerfest brukte datostempel Nordland i dampskipstiden fra beg. av 1850 årene, muligens tidligere. Den samme stempeltype ble også samtidig benyttet av Nordlands Postcontoir. Det tidligst kjente datostempel med skipsnavn er Jupiter fra 1850 og Dampskibet Bergen fra 1853 samt Halden, som var et privat dampskip i rute mellom Christiania og Fredrikshald. At dette dampskip fikk datostempel så tidlig som i 1852 kan muligens kontrakten med Departementet om postføring være medvirkende årsak til. «At det for Postbefordringen med D/S Halden betales Halvdelen af den porto, som indkommer af de med Dampskibet befordrede Breve, der ere indleveret paa et Anløbssted med bestemmelse til et andet Anløbssted, dog ikke med fradrag af Udgifter ved Postens Om-bord- og Ilandbringelse. Men derimod ikke for Breve som har været sendt med anden Post.» Når brevene ble levert ombord ble de stemplet og ført på liste til adresse-stedet for kontroll.

Postvesenets (statens) dampskip fikk visstnok ikke datostempel før omkring 1855. Avbildningene av d/s stempler (8 stk.) er hentet fra en artikkel i Postal History Society Bulletin. Hvis dette stempel, datum 10/1 1855, har vært benyttet ombord i d/s Christiania, antas det å være utlånt fra Christiania postkontor, da målene er omtrent de samme. Avtrykket av stemplet i Postmuseet har dimensjonene 38,5×21 mm. og mangler datoangivelse, årstallet står også nærmere ned til rammen. Det mest sannsynlige er at dette stempel har vært brukt ombord i Christiania, en finner jo senere ofte håndskrevne datoer i stempelavtrykk ombord i skip. Eiene av slike stempelavtrykk på helt brev vil dog lettere kunne konstatere om brev-

Norske dampskipsstempler.

ene er stemplet ombord eller på Christiania postkontor, da jeg dessverre ikke har tilstrekkelig materiale til med sikkerhet å kunne fastslå dette.

Noen av statens og private postførende skip hadde ikke stempel eller datostempel i det hele tatt, frimerkene ble kassert ved blekkannulering, skipets navn og dato. Andre brukte skipsstemplet som Prinds Carl, Nordcap (rektangulert), Nor m. fl. Senere ble også gummistempler med skipets navn brukt til kassering av frimerkene. Da Bergenske og Nordenfjeldske damskipsselskaper overtok kystfarten i beg. av 1860 årene fikk postekspeditørene ombord i ruten Hammerfest-Hamburg, rutens navn Hammerfest-Hamburg datostempler med literaer fra A—F. Men her fins også gummistempler brukt, f. eks. Magnus Barfod, likeså er gummistempler brukt på Tromsø Amts Dampskipsselskaps skip Senjen og Tromsø som hadde datostempler og sikkert også på de fleste andre postførende skip.

Håndboken.

På sidene 211/218 vil leserne finne en fotografisk gjengivelse av «Forordning angaaende Taxten for Brevene, som sendes med den Norske Post», gitt av Christian den VI på Christiansborg slott den 13. desember 1743. Originalen er i postmester E. B. Eriksens eie. Denne portotakst var den første detaljerte portotakst i det norske postverks historie og var med et par mindre rettelser i kraft helt til 1809. Gjengivelsen er en *illustrasjonsprøve* fra Håndboken over Norges frimerker som nå er under utarbeidelse og som vil bli utgitt til de norske frimerkers 100-års jubileum, den 1. januar 1955. Hvis De ikke allerede har abonnert på boken så gjør det nå. Tillitsmannen i Deres klubb mottar bestilling og betalingen kan ordnes i rater, slik at boken er betalt når den kommer. Bestillinger kan også sendes direkte til Norsk Filatelistforbund, Torvalmenning 4, Bergen.